

Co jsou grafické univerzitní teze

Sbírka 526 grafických univerzitních tezí patří mezi nejcennější sbírkové celky nacházející se v Národní knihovně České republiky. Početně představuje vůbec největší sbírku tohoto charakteru, jejíž jednotlivé položky mají z hlediska svého vzniku vztah k jediné instituci, v tomto případě k Filozofické fakultě univerzity Karlovy v Praze. Univerzitní teze představují velmi rozměrné grafické jednolisty nejrůznějšího výtvarného námětu, které ohlašovaly významné univerzitní disputace, většinou konané na závěr bakalářských či magisterských studií. Taková forma ohlášek se na evropských univerzitách objevuje již v 1. pol. 16. století, ovšem k jejich největšímu rozkvětu dochází v 17. a 18. století především zásluhou jezuitů, jednoho z největších a nejvýznamnějších řeholních řádů římskokatolické církve, založeného sv. Ignácem z Loyoly r. 1534.¹ Tento řád se poměrně záhy rozšířil po celé Evropě jako nejvíce aktivní protireformační společenstvo, stál u zrodu vícera vysokých učení a také se postupně zmocňoval všech významných, již existujících univerzit, včetně pražské. Jezuitský řád sehrál významnou úlohu při šíření barokní kultury nejen v Evropě, ale také v jiných oblastech světa, kde členové řádu působili jako misionáři a propagátoři křesťanské víry.

Pražská sbírka univerzitních tezí je výjimečná nejen svou početností (526 listů)² a zachovalostí, ale také tím, že se všechny teze vztahují k jediné instituci, Filozofické fakultě pražské univerzity a že jsou dodnes uchovávány na místě svého původu, v historické budově někdejší pražské jezuitské koleje Klementinum, kde se dnes nachází Národní knihovna České republiky³. Soubor postihuje léta 1637-1754 a pokrývá tak vrcholné období užívání grafických tezí v univerzitním prostředí, mapuje postupnou proměnu jejich podoby, svým časovým rozpětím dochovaným téměř bez mezer je svého druhu také kronikou barokní ikonografie. Pražský soubor dosahuje světového významu také tím, že díky své ucelenosti, početnosti a vztahu k jediné instituci představuje ojedinělý modelový materiál, z něhož lze odvozovat obecné poznatky týkající se dějin i jiných vzdělávacích institucí 17. a 18. století a značně tak přispívá k výraznému prohloubení našich znalostí univerzitního prostředí v daném období. Tento soubor nesmírné kulturně-historické a umělecko-historické ceny je současně důležitým pramenem k poznání náplně filozofického studia na univerzitách, jež byly úzce spjaty s působením jezuitského řádu, a umožňuje také rozšířit naši představu o podobě dobových univerzitních ceremoniálů.

Po stránce umělecké jsou grafické univerzitní teze zajímavé svými bohatými, často alegorickými a velmi rafinovanými obrazovými výjevy, na jejichž realizaci se obvykle podíleli dva umělci, autor předlohy a rytec. V tomto směru vycházejí u pražského souboru na jevo rozvinuté kontakty Prahy s jinými evropskými městy, což se u této sbírky navrhané k zápisu projevuje především tím, že je z ní patrná úzká spolupráce s nejlepšími ryteckými dílnami v Evropě, nacházejícími se především v německém Augsburgu, ale také v Římě, Benátkách, Vídni a Wroclavi. Pražská sbírka je tak dokladem široce rozvinuté spolupráce mezi evropskými centry barokní kultury a svědčí o kulturně umělecké rozmanitosti uvnitř barokního uměleckého názoru.

Univerzitní teze byly vzhledem ke své vysoké umělecké i materiální hodnotě vysoce ceněny již v době svého vzniku a již tehdy byly zakládány jejich sbírky. Užívání tezí v univerzitním

¹ Stejná forma ohlášky, tzn. v podobě rozměrného grafického listu, byla v tomto období používána i v řadě dalších škol spravovaných jinými církevními řády (benediktini, premonstráti atd.).

² Např. druhá nejrozsáhlejší sbírka grafických tezí se vztahem k jediné instituci zahrnuje „pouze“ 239 listů (týká se univerzity v Olomouci).

³ Pod správu jezuitů byla pražská univerzita svěřena roku 1622 a pod jejich bezvýhradným vlivem setrvala až do poloviny 18. stol., do období studijních reforem císařovny Marie Terezie. Filozofická a teologická studia pražské univerzity se nacházela v budově jezuitské koleje Klementinum na Starém Městě Pražském. Ve stejné budově se dnes nachází Národní knihovna České republiky.

prostředí postupně zaniká od 70. let 18. století, a to v úzké souvislosti se zrušením jezuitského řádu. Později se již tento fenomén v prostředí vzdělávacích institucí neobjevuje. Koncem 18. století, v období osvícenství, jež hluboce opovrhovalo barokním uměním a jeho přebujelým alegorickým aparátem, vzalo mnoho sbírek za své, což tím více podtrhuje obrovskou cenu a nenahraditelnost pražského souboru v rámci světového dokumentárního dědictví.